

Recenze

Peter Dabrock – Renate Augstein – Cornelia Helfferich – Stefanie Schardien – Uwe Sielert: **Beze studu a krásně. Evangelická sexuální etika blízka životu**, překlad a předmluva Jiří Šamšula, Praha: Eman, 2025, 158 stran, ISBN 978-80-88060-60-4¹

Na konci roku 2025 vydalo nakladatelství Eman knihu *Beze studu a krásně. Evangelická sexuální etika blízka životu*. Její původní německé znění *Unverschämt schön. Sexualethik: evangelisch und lebensnah* spatřilo světlo světa již v roce 2015. Text autorského týmu pod vedením Petera Dabrocka, profesora teologické etiky na erlangensko-norimberské univerzitě, měl vyjít jako oficiální memorandum Evangelické církve v Německu (EKD) k sexualitě, ale kvůli vyvolaným kontroverzím se od tohoto záměru upustilo a byl vydán nezávisle na církevním schválení.

Český překlad Jiřího Šamšuly je velmi kvalitní a zaplňuje mezeru v tuzemské knižní produkci o sexualitě, kde silnější evangelický hlas dosud chyběl. Šamšula je také autorem hodnotné předmluvy (s. 7–13), v níž představuje okolnosti vzniku knihy i její důrazy a přínosy. Přehled relevantní literatury k tématu navíc doplnil o tituly dostupné v češtině (s. 151–155). České vydání finančně podpořila Českobratrská církev evangelická, přesto publikace není orientována výhradně na církevní prostředí, ale chce být dobře čitelná i pro veřejnost hledající zdůvodněná řešení obtížných etických otázek. Proto stojí především na racionální argumentaci, která chce obstát před kritickou reflexí jak akademické teologie, tak dalších vědních disciplín, jejichž představitelky a představitelé se na jejím vypracování rovněž podíleli.

Nutným předpokladem pro diskusi o teologicko-etických otázkách je vždy vyjasnění chápání autority Písma a odlišení současného kulturního předporozumění od jádra biblické či evangelijní zvěsti. K této problematice se proto autoři vyjadřují hned na začátku, když akcentují dějinnost Bible a odmítají fundamentalistické čtení (s. 21–26). Jejich teologickým východiskem je inkarnace – skutečnost, že se Bůh vstoupil do lidských, časově podmíněných dějin. To dává teologii mandát znovu a znovu konstruktivně pracovat se smíšením „slova lidského a Božího“. Upozorňují, že stejně jako

1 Tato práce vznikla za podpory projektu „Za hranice bezpečnosti: role konfliktu v posilování odolnosti“, reg. č.: CZ.02.01.01/00/22_008/0004595, financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj a řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

my dnes odmítáme některé biblické praktiky, i Bible odmítá některé praktiky, které jsou nám zcela přirozené. Samotné jádro křesťanské zvěsti pak redukuje na jistotu Boží věrnosti vůči člověku (s. 38). To je nakonec možná jediným přímým biblickým vkladem předkládané evangelické etiky „očistěné“ od kulturních podmíněností.

I když němečtí teologové citují Lutherovu zásadu (s. 22–23), že měřítkem významu biblických výpovědí je to, „nakolik vynášejí Krista“, Ježíš Kristus se překvapivě nestává východiskem jejich úvah, ale biblické výpovědi o sexualitě kladou vedle sebe, jako by mezi nimi neexistovala hierarchie. Rozdělují je ovšem do tří kategorií (s. 26–40): „neskladné výpovědi“ odporující dnešnímu chápání lidských práv, „pozoruhodné výpovědi“ souznící s naším moderním cítěním a „perspektivní výpovědi“ vytyčující směr, k němuž nás evangelium vede.

Po tomto biblicko-teologickém uvedení kniha přechází k představení tématu sexuality z perspektivy různých disciplín (od sociologie a psychologie přes pedagogiku a právo po praktickou teologii) a v rámci různých životních situací. Kniha vědomě reaguje na radikální proměnu společnosti po sexuální revoluci (s. 15), která fakticky oddělila sexualitu od reprodukce. Posun nastal i v právní rovině: Sexuální jednání se již nehodnotí podle mravnosti či pohoršlivosti, ale podle společenské škodlivosti (s. 52). Už jen tyto skutečnosti si vyžadují nové promyšlení etických otázek.

Objevné na knize je, že různé projevy sexuálního chování nehodnotí černobíle, ale zavádí tři etické kategorie, do nichž řadí některé projevy sexuality: krásné, sporné a destruktivní (s. 19). Jako problematické formy sexuality uvádí pornografii, cybersex, sadomasochismus a prostituci (s. 100–123), za destruktivní považuje sexualizované násilí v jakékoli podobě (s. 123–135). Místo zákazů nabízí kritéria pro posuzování vhodnosti sexuálního chování: dobrovolnost a vzájemný souhlas, respekt k jinakosti a rovným příležitostem, ochota k věrnosti a novému začátku (s. 58). Podpory hodné jsou podle autorů všechny sexuální praktiky, které jsou prospěšné pro život a přispívají k životní spokojenosti, pokud je při nich zaručena ochrana zúčastněných před nároky druhých (s. 59–60).

Kniha pléduje za právo dětí na „nerušený sexuální vývoj, zejména svobodu od sexuální heteronomie“ (s. 41). Jakkoli je nutné soustavně odmítat jakékoli formy homofobie a transfobie, je podle mě vhodné nezapomínat, že sexualita „není jen darem, ale i tvůrčím úkolem. Jako taková může a musí být kultivována“ (s. 17). Z hlediska teologického i biologického nelze ignorovat,

že dobré Boží stvoření stojí na sexuálním spojení muže a ženy, zatímco bez jiných typů sexuálních či partnerských vztahů se dobře obejde. Pokud spolu s autory chápeme sexualitu jako neusměrňenou energii, která vyžaduje kultivaci, proč se bránit její kultivaci vedoucí k ideálu trvalého a věrného heterosexuálního svazku (aniž by při tom samozřejmě docházelo k necitlivému potlačování minoritních vztahových identit a forem soužití)? I když autoři manželství nechápu jako jediný „správný“ prostor pro realizaci sexuality, i oni si manželství vysoce cení právě proto, že jí poskytuje dobře osvědčený ochranný rámec (s. 61). Jinde dokonce sami varují, že „nárůst možností nevedl v minulosti a nevede ani aktuálně vždy k žádoucímu a deklarovanému podstatnému sebeurčení a měl různé stinné stránky“ (s. 47).

Knihla možná rizika svobody sebeurčení příliš netematizuje a tiše předpokládá, že každé sebeurčení je neškodné. Na druhou stranu přiznává, že otázky sexuální přitažlivosti a sexuálního naplnění jsou vedle partnerského vztahu a výchovy dětí jen některými z faktorů, které je člověk nucen ve svém životě vyvažovat (s. 44): „Utváření vlastní sexuality je někdy v napětí s ostatními rodinnými a společenskými požadavky, takže každý jedinec stojí před úkolem integrovat do vlastního pojetí života mnohé, někdy se vzájemně posilující, ale často i protichůdné síly sexuality“ (s. 46). Dle mého názoru může velkou pomoc v tomto obtížném a komplexním životním úkolu představovat právě církev jako otevřená, nesoudící, pestrá společenství, v němž člověk může najít jak podporu vrstevníků, tak příklady lidí jiných generací. Zároveň dává člověku výhled k evangeliu, které člověka osvobozuje od přílišného lpění na pozemských strukturách a kulturních kontextech a dává naději nového začátku.

Knihla často riskuje, že specificky křesťanskou etiku nahradí etikou „neškodnosti“. Neměla by ale být v křesťanské etice role biblické a církevní tradice přece jen větší? Nakolik oceňuji snahu autorů nespojovat sexualitu prvoplánově s hříšností, není chybou ignorovat, že hřích poznamenává i tuto oblast lidského života? Z teologického hlediska v textu chybí zejména novozákonní důraz na tělo jako „chrám Ducha svatého“, související s tématem posvěcení. Nemá křesťanský životní styl dosvědčovat blízkost Božího království i jinak než pouhým kopírováním sekulární etiky? Nejde v následování Krista o víc než jen dodržování lidských práv? Není koneckonců sexualita také jednou z Bohem darovaných hříven, které člověk nemá zakopat ani prohýřit, ale rozmnožit pro růst Božího království?

Knihla klade velký důraz na autonomii jedince, jeho touhy a seberealizaci. Není tím ovšem příliš upozaděna péče o rodinu a společenská i mezigene-

rační odpovědnost, evangelijní láska k bližnímu? Ani stále palčivější problém stárnutí populace, který by mohl do diskuse s novou relevancí vrátit biblický imperativ „plodte se a množte se“, kniha nebere vůbec v úvahu. Navíc opomíjí bytostně křesťanský rozměr sexuality, který podle řady biblických míst spočívá v tom, že člověka vyvádí ze zajetí individuálního „já“ a proměňuje ho v párové „my“, když se dva stávají jedním tělem (Gn 2,24; Mk 10,8; Ef 5,28) a když milá už nepatří sama sobě, ale svému milému a naopak (Pís 2,16). Přitom jediné v tomto novém „my“ může nakonec dojít naplnění plodivá síla stvoření, skrze niž na svět přicházejí noví lidé, aniž by byli ochuzeni o právo znát a milovat ty, kdo je přivedli na svět a jejichž geny budou určovat i jejich život.

I když je v knize dvakrát přítomen odkaz na Lutherův citát o nutnosti „topit starého Adama“ (s. 26, 68), aplikace tohoto principu zůstává nejasná. Zatímco u patologických či násilných sexuálních preferencí by se tento boj s vlastní „přirozeností“ zdál samozřejmý, u jiných témat se s požadavkem zdrženlivosti nesetkáváme, případně by byl vnímán jako diskriminační. Chybí tak jasnější rozlišení, co je ona neusměrněná energie („ohrožující potenciál sexuality“), která potřebuje kultivaci, a co je neškodné jednání nebo identita, kterou je třeba přijmout. Například u pornografie kniha osciluje mezi smířlivou snahou naučit mladé lidi s ní zacházet „morálně vhodným způsobem“ a opatrným varováním před jejím šířením a závislostmi s odkazem na důležitost sebeovládání, tedy odhodlání nenechat se zajmout ničím, po čem člověk touží (s. 38).

Velký prostor je v knize věnován prostituci, respektive poskytování a využívání placených sexuálních služeb (s. 109–123). Českého čtenáře žijícího mimo kontext velké lidové církve může zarazit, že zvýšená pozornost věnovaná tomuto tématu, je zdůvodněna skutečností, že do prostituce jsou „zapojeni jako poskytovatelé nebo zákazníci“ i evangeličtí křesťané (s. 118). Pokud knížka počítá až s takto široce pojatými církevními kruhy, potom její leckdy velmi střízlivý, až sekulární tón přestává být překvapivým. Přesto zcela opomíjí některé moderní fenomény, jako je polyamorie či konsenzuální nemonogamie, které by na základě představených kritérií pro posuzování vhodnosti sexuálního chování ani nemusely být považovány za problematické. To opět vyvolává otázku, do jaké šíře se ještě může evangelická etika rozprostrít, a přitom zůstat na půdě evangelia.

Hlavní přínos knihy každopádně spatřuji ve změně paradigmatu, s jakým se k sexualitě z hlediska teologické etiky přistupuje, v osvěžujícím pojetí

sexuality jako přirozené síly, která jako součást dobrého Božího stvoření bytostně patří k lidskému životu, když člověku pomáhá navazovat a udržovat vztahy s ostatními lidmi. Pokud totiž sexualitu chápeme tradičně jako primárně hříšný pud, který své posvěcení získává jen v heterosexuálním manželství, celá naše tělesnost tím dostává morálně negativní předznamenání. Takovou teologií určená výchova může mladé snadno vést ke strachu i výčtkám ze života v těle, k nebezpečné nenávisti vůči vlastnímu tělu. Přílišné spojování hříšného, sexuálního a tělesného s jasným morálním odsudkem nakonec znevěrohodňuje zvěst o Bohu, který tělo stvořil, a dokonce sám přijal.

Knihy je tak sympatická právě svou „blízkostí životu“, a tím že dodává křesťanům odvalu nespokojit se s tradičními odpověďmi a více naslouchat rozumu i svědomí. V souladu s evangelickou antropologií člověku důvěřuje, ale zároveň po něm žádá, aby „se sebou nebyl hotov“ (s. 67). Církev pak povzbuzuje stavět se sexuální výchově čelem a netvářit se, že se jí netýká: „Právě křesťanský život, který je pohnut osvobozující silou evangelia, může beze strachu čelit úkolu (a také nutnosti) sexuální výchovy a vzdělávání s cílem rozvoje osobnosti a kompetence zvládat život“ (s. 18).

Inspirativní je nakonec i smířlivý tón, který uznává, že evangelická víra často připouští neshody v etických konfliktech, a připomíná, že k protichůdným závěrům opakovaně docházejí i vědecké obory, o jejichž stanoviska bychom se mnohdy rádi pevně opřeli. I když odlišné postoje k různým otázkám sexuality můžeme pocítovat jako neřešitelný problém, autorky a autoři vybízejí k většímu nadhledu a varují nás, abychom „zacházení se sexualitou a její posuzování“ nepovyšovali „na otázku spasení“ (s. 148).

Karel Pacovský

DOI: 10.14712/27880796.2026.14